

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 11 september 2014*

”Fördragsbrott — Statligt stöd som är oförenligt med den inre marknaden — Skyldighet att återkräva stöd — Artikel 108.2 FEUF — Förordning (EG) nr 659/1999 — Artikel 14.3 — Kommissionens beslut — Åtgärder som ska vidtas av medlemsstaterna”

I mål C-527/12,

angående en talan om fördragsbrott enligt artikel 108.2 FEUF, som väckts den 20 november 2012,

Europeiska kommissionen, företrädd av T. Maxian Rusche och F. Erlbacher, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

mot

Förbundsrepubliken Tyskland, företrädd av T. Henze och K. Petersen, båda i egenskap av ombud,

svarande,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden T. von Danwitz samt domarna E. Juhász (referent), A. Rosas, D. Šváby och C. Vajda,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren A. Impellizzeri,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 4 december 2013,

och efter att den 13 februari 2014 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

* Rättegångsspråk: tyska.

Dom

- 1 Europeiska kommissionen har yrkat att domstolen ska fastställa att Förbundsrepubliken Tyskland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 108.2 FEUF och 288 FEUF, effektivitetsprincipen, artikel 14.3 i rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel [108 FEUF] (EGT L 83, s. 1) och artiklarna 1–3 i kommissionens beslut 2011/471/EU av den 14 december 2010 om det statliga stöd C 38/05 (f.d. NN 52/04) som Tyskland har beviljat Biri-koncernen (EUT L 195, 2011, s. 55), genom att inte vidta alla nödvändiga åtgärder som gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa beslutet och därvid återkräva beviljade stöd.

Unionsrätt

- 2 I skäl 13 i förordning nr 659/1999 anges följande:

”I fall av olagligt stöd som inte är förenligt med den gemensamma marknaden bör en effektiv konkurrens återställas. Därför är det nödvändigt att stödet jämte ränta återkrävs utan dröjsmål. Det är lämpligt att återkravet verkställs enligt förfaranden i nationell rätt. Tillämpningen av dessa förfaranden bör inte försvåra återställandet av en effektiv konkurrens genom att hindra att kommissionens beslut genomförs omedelbart och effektivt. För att nå detta resultat bör medlemsstaterna vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att kommissionens beslut verkställs.”

- 3 I artikel 14 i förordningen, med rubriken ”Återkrav av stöd”, föreskrivs följande:

”1. Vid negativa beslut i fall av olagligt stöd skall kommissionen besluta att den berörda medlemsstaten skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva stödet från mottagaren (nedan kallat beslut om återkrav). Kommissionen skall inte återkräva stödet om detta skulle stå i strid med en allmän princip i gemenskapsrätten.

2. Det stöd som skall återkrävas enligt ett beslut om återkrav skall innefatta ränta med en lämplig räntesats som fastställs av kommissionen. Röntan skall betalas från det datum då det olagliga stödet stod till stödmottagarens förfogande till det datum då det har återbetalats.

3. Utan att det påverkar förordnanden av Europeiska [unionens] domstol enligt artikel [278 FEUF] skall återkravet verkställas utan dröjsmål och enligt den berörda medlemsstatens förfaranden enligt nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa kommissionens beslut. I det syftet skall de berörda medlemsstaterna vid förfaranden inför nationella domstolar vidta alla nödvändiga åtgärder som är tillgängliga i deras respektive rättssystem, inbegripet interimistiska åtgärder, utan att gemenskapsrätten påverkas.”

- 4 Artikel 23.1 i förordningen, med rubriken ”Underlåtenhet att följa beslut och domar”, har följande lydelse:

”Om den berörda medlemsstaten inte följer villkorliga eller negativa beslut, särskilt i fall som avses i artikel 14, får kommissionen hänskjuta ärendet direkt till ... domstol[en] i enlighet med artikel [108.2 FEUF].”

Bakgrund till tvisten

- 5 MB System GmbH & Co. KG (nedan kallat MB System) ingår i Biria-koncernen. MB System tillverkade cyklar fram till slutet på år 2005, då företaget upphörde med cykelproduktionen och överlät de materiella tillgångar som användes för detta ändamål. Föremålet för MB Systems verksamhet är sedan dess fastighetsförvaltning.
- 6 Technologie-Beteiligungsgesellschaft mbH (nedan kallat TBG) är ett helägt dotterbolag till Kreditanstalt für Wiederaufbau, ett offentligt organ som kontrolleras av Förbundsrepubliken Tyskland. TBG finansierar små och medelstora företag inom teknikbranschen genom kapitalinvesteringar. År 2003, efter flera omstruktureringar, övertog TBG samtliga gbb-Beteiligungs AG:s tillgångar. gbb Beteiligungs AG hade år 2011 finansierat MB Systems föregångare, Bike Systems GmbH & Co. Thüringer Zweiradwerk KG, genom passivt kapitaltillskott. Den kapitalinvesteringen hade inte anmälts till kommissionen såsom statligt stöd. Parterna är eniga om att kapitaltillskottet utgör ett statligt stöd eftersom den som vederlag överenskomna räntesatsen var lägre än marknadsräntan.
- 7 Den ovannämnda kapitalinvesteringen utfördes genom ett privaträttsligt avtal.
- 8 Efter flera klagomål från konkurrenterna inledde kommissionen ett formellt granskningsförfarande i enlighet med artikel 108.2 FEUF den 20 oktober 2005.
- 9 Kommissionen fann, genom beslut 2007/492/EG av den 24 januari 2007 om det statliga stöd C 38/2005 (f.d. NN 52/2004) som Tyskland beviljat Biria-koncernen (EUT L 183, s. 27), att den berörda kapitalinvesteringen utgjorde ett stöd som inte var förenligt med den inre marknaden och beslutade att Förbundsrepubliken Tyskland skulle vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva stödet (nedan kallat det första beslutet). Det beslutet ogiltigförklarades den 3 mars 2010 genom Europeiska unionens tribunals dom Freistaat Sachsen mot kommissionen (T-102/07 och T-120/07, EU:T:2010:62).
- 10 Till följd av kommissionsbeslutet riktade TBG den 16 februari 2007 ett återbetalningskrav mot MB System rörande det statliga stödet till ett belopp motsvarande den fördel som var resultatet av att en räntesats som var lägre än marknadsräntan hade tillämpats. MB System vägrade att betala.
- 11 Det slutliga belopp som skulle återkrävas fastställdes gemensamt av parterna under oktober månad 2007 och uppgick till 697 456 euro.
- 12 Efter att MB System hade vägrat att efterkomma ett nytt återbetalningskrav väckte TBG talan vid Landgericht Mühlhausen (Mühlhausens regiondomstol) den 10 april 2008, med yrkande om att MB System skulle förpliktas att betala beloppet. Talan grundade sig på det första beslutet och på ett åsidosättande av artikel 108.3 FEUF samt 134 § i den tyska civillagen (Bürgerliches Gesetzbuch) på grund av att det aktuella stödet inte hade anmälts.
- 13 Enligt tyska domstolars fasta praxis är ett avtal om beviljande av statligt stöd, som ingås med åsidosättande av artikel 108.3 FEUF ogiltigt enligt tysk rätt (134 § civillagen). På grund härav påverkade ogiltigförklaringen av det första beslutet inte den talan som var anhängiggjord vid Landgericht Mühlhausen.
- 14 Förhandlingen vid Landgericht Mühlhausen hölls den 26 november 2008 utan att MB Systems företrädare närvarade. På grund härav avkunnade Landgericht Mühlhausen en tredskodom som var interimistiskt verkställbar (nedan kallad tredskodomen), vilket gjorde det möjligt för TBG att ansöka om utmätning för sin fordran i MB Systems tillgångar. Den 19 december 2008 överklagade MB System tredskodomen.

- 15 Genom beslut av den 9 januari 2009 inhiberade Landgericht Mühlhausen verkställandet av tredskodomen på villkor att MB System uppställde en säkerhet på 840 000 euro, antingen i form av en deposition till Landgericht Mühlhausen eller i form av en garanti.
- 16 Mot bakgrund av det förfarande som var anhängiggjort vid tribunalen, beslutade Landgericht Mühlhausen den 17 mars 2009 att vilandeförklara det mål som var anhängigt vid den.
- 17 Den 7 april 2009 överklagade TBG beslutet om vilandeförklarande till Thüringer Oberlandesgericht (regional domstol i andra instans i Thüringen). Överklagandet ogillades den 25 januari 2010. Den 25 februari 2010 överklagade TBG domen till Bundesgerichtshof (federala högsta domstolen). Bundesgerichtshof fann genom beslut av den 16 september 2010 att ändamålet med Landgericht Mühlhausens beslut av den 17 mars 2009, varigenom målet vilandeförklarades, och med Thüringer Oberlandesgerichts beslut av den 25 januari 2010, som fastställde det beslutet, hade förfallit till följd av tribunalens dom om ogiltigförklaring av det första beslutet.
- 18 Kommissionen antog det nu aktuella beslutet 2011/471 (nedan kallat det aktuella beslutet) efter tribunalens ogiltigförklaring av det första beslutet. Artikeldelen i det aktuella beslutet har följande lydelse:

”Artikel 1

Det statliga stöd som Tyskland beviljat Bike Systems GmbH & Co. Thüringer Zweiradwerk KG (numera MB System) [(nedan kallat det omtvistade stödet)] är inte förenligt med den inre marknaden. Stödet omfattade följande åtgärder:

- a) Åtgärd 1: ett kapitalandelslån på 2 070 732 euro till Bike Systems GmbH & Co. Thüringer Zweiradwerk KG (numera MB System)

...

Artikel 2

1. Tyskland ska från stödmottagaren återkräva det stöd som anges i artikel 1.
2. Återkravet ska ske utan dröjsmål och i enlighet med förfarandena i nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa detta beslut.

...

Artikel 3

1. Återkravet av det stöd som avses i artikel 1 ska genomföras omedelbart och effektivt.
2. Tyskland ska säkerställa att detta beslut genomförs inom fyra månader från den dag då detta beslut har delgivits.

...

Artikel 5

Detta beslut riktar sig till Förbundsrepubliken Tyskland.”

- 19 Den talan som MB System väckte mot det aktuella beslutet ogillades genom tribunalens dom av den 3 juli 2013, MB System/kommissionen (T-209/11, EU:T:2013:338).

- 20 Den 21 mars 2011 ansökte TBG om inteckningar i fast egendom för verkställande av tredskodomen hos Amtsgericht Nordhausen (distriktsdomstol i Nordhausen). Den 1 juni 2011 registrerades inteckningarna. TBG ansökte därefter hos samma domstol om att MB Systems fasta egendom skulle säljas på auktion. Den 21 juli 2011 beslutade den domstolen att ett sakkunnigutlåtande skulle inhämtas rörande egendomens marknadsvärde.
- 21 I samband med verkställighetsförfarandet av det aktuella beslutet och på ansökan av MB System, vilandeförklarade Landgericht Mühlhausen förfarandet på nytt genom beslut av den 30 mars 2011. Den 14 april 2011 överklagade TBG på nytt till Thüringer Oberlandesgericht, som genom beslut av den 28 december 2011 ogillade överklagandet. Den 26 januari 2012 överklagade TBG till Bundesgerichtshof, som upphävde underinstansernas beslut den 13 september 2012. Handläggningen av det mål som var anhängigt vid Landgericht Mühlhausen återupptogs således den 27 mars 2013.
- 22 På grundval av ett sakkunnigutlåtande av den 22 maj 2012 fastställde Amtsgericht Nordhausen den 25 juli 2012 marknadsvärdet på MB Systems fasta egendom till ett belopp på 1 893 700 euro. Datumet för auktionsförsäljningen av den fasta egendomen fastställdes till den 10 april 2013. Vid tidpunkten för förhandlingen vid EU-domstolen den 4 december 2013 hade auktionsförsäljningen inte gett något resultat, så det omtvistade stödet hade inte kunnat återkrävas.
- 23 Mot bakgrund av att det aktuella beslutet, nästan två år efter att det antagits, ännu inte hade verkställts, väckte kommissionen förevarande talan. Förbundsrepubliken Tyskland har inte invänt mot innehållet i det aktuella beslutet och har inte bestritt att den är skyldig att återkräva det omtvistade stödet från MB System. Parterna är eniga om att det totalbelopp som ska återkrävas uppgick till 816 630 euro då kommissionens ansökan lämnades in.

Prövning av talan

Parternas argument

- 24 Kommissionen anser att svaranden inte har vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att möjliggöra verkställande av det aktuella beslutet genom att återkräva det omtvistade stödet.
- 25 Kommissionen har i första hand påpekat att i enlighet med artikel 14.3 i förordning nr 659/1999 kan den berörda medlemsstaten – förutsatt att effektivitetsprincipen iakttas – i princip välja hur den med tillämpning av den nationella processrätten säkerställer verkställandet av kommissionens beslut om att ett stöd som är oförenligt med den inre marknaden ska återkrävas. Kommissionen anser emellertid att det sätt som svaranden i förevarande fall valt att återkräva stödet på, nämligen en talan om återbetalning som väckts vid allmän domstol i Tyskland, inte var av den karaktären att det gjorde det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa det aktuella beslutet. På grund av de rättsliga förfarandenas normala varaktighet skulle det nämligen vara omöjligt för svaranden att faktiskt återkräva det omtvistade stödet inom den frist på fyra månader som fastställts i det aktuella beslutet.
- 26 Kommissionen anser således att den nationella processrätten, på grund av att det aktuella beslutets omedelbara och effektiva verkställande inte kunde säkerställas genom inledande av ett tyskt tvistemålsförfarande, med tillämpning av artikel 14.3 andra meningen i förordning nr 659/1999 borde ge företräde åt unionsrätten och att svaranden själv borde få till stånd en exekutionstitel genom att anta en administrativ rättsakt som grundar sig direkt på unionsrätten och där det förordnas om att det omtvistade stödet ska återkrävas. Unionsrätten utgör nämligen den rättsliga grund som gör det möjligt för svaranden att anta en sådan administrativ rättsakt. Kommissionen anser att det aktuella beslutet utgör en sådan grund, även om det inte direkt gör MB System skyldig att återbetala det omtvistade stödet. Även artikel 14.3 i förordning nr 659/1999 och artikel 108.2 första stycket FEUF utgör, enligt kommissionen, en sådan rättslig grund.

- 27 Kommissionen har i detta hänseende generellt hävdad att det i ett fall då ett beslut om att ett olagligt stöd som är oförenligt med den inre marknaden ska återkrävas, åligger den berörda medlemsstaten en skyldighet att nå ett visst resultat, vilket medför att den på ett effektivt sätt måste återkräva stödet inom den frist som fastställts av kommissionen, och inte endast en skyldighet att använda vissa medel som endast medför att återkravsförfarandet inleds inom den fristen. I förevarande fall borde återkravet av det omtvistade stödet ha ägt rum inom den frist som fastställts i artikel 3 i det aktuella beslutet. Eftersom stödet faktiskt inte hade återbetalats från mottagarens tillgångar före utgången av den fastställda fristen anser kommissionen att svaranden bär ansvaret för att resultatet inte har uppnåtts.
- 28 Kommissionen har i andra hand hävdad att även om det antas att den interimistiskt verkställbara tredskodomen gjorde det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa det aktuella beslutet, använde inte svaranden denna exekutionstitel för att omedelbart och effektivt återkräva det omtvistade stödet.
- 29 Kommissionen har påpekat att trots att den fastställda fristen för att återkräva det omtvistade stödet i det aktuella beslutet var fyra månader, ansökte svaranden inte om verkställande av tredskodomen förrän den 21 mars 2011, det vill säga tre månader efter det att beslutet hade antagits.
- 30 Kommissionen har i sin replik dessutom betonat att nästan två år förflöt mellan den ovannämnda ansökan om verkställande och den 10 april 2013, det datum som angavs för auktionsförsäljningen av den fasta egendom som ägs av mottagaren av det omtvistade stödet, och att svaranden otvivelaktigt förhöll sig passiv under hela denna period.
- 31 Den tyska regeringen har påpekat att unionsrätten inte fastställer på vilket sätt medlemsstaterna ska bevilja statligt stöd. I tysk rätt – enligt vilken statligt stöd kan beviljas genom förvaltningsrättsakter, offentlighetsrättsliga avtal eller privaträttsliga avtal – avgör typen av den rättsakt varigenom ett stöd beviljas det sätt på vilket stödet kan återkrävas. I förevarande fall beviljade TBG, ett privaträttsligt investeringsbolag ägt av den tyska staten, MB System det omtvistade stödet inom ramen för ett privaträttsligt avtal. Eftersom MB System inte efterkom kravet om återbetalning av stödet är de offentliga myndigheterna inte behöriga att själva verkställa det aktuella beslutet, utan måste kräva återbetalning av stödet vid allmän domstol.
- 32 Den tyska regeringen har hävdad att det med tillämpning av legalitetsprincipen och principen om att rättsakter av offentlighetsrättslig och privaträttslig karaktär ska åtskiljas, framgår av tysk rätt och bland annat av 20 § 3 i Förbundsrepubliken Tysklands grundlag (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), att de offentliga myndigheterna är behöriga att agera i syfte att återkräva ett statligt stöd genom en förvaltningsrättsakt endast i ett sådant fall då stödet har beviljats i form av en offentlighetsrättslig administrativ rättsakt och det finns en rättslig grund som bemyndigar dem att anta en sådan rättsakt. Enligt tysk rätt är det inte tillåtet för en offentlig myndighet att ingripa och häva ett privaträttsligt avtal genom myndighetsutövning. Någon allmän behörighet som bemyndigar en sådan myndighet att agera inom praktiskt taget alla områden föreskrivs inte heller i tysk rätt.
- 33 Den tyska regeringen har vidare påpekat att mottagaren av stödet under alla omständigheter kan väcka talan mot en av tyska offentliga myndigheter antagen administrativ rättsakt. Dröjsmål kan därför alltid uppstå. En sådan situation är helt enkelt resultatet av principen om rätten till ett effektivt domstolsskydd. Det är således inte styrkt att antagandet av en administrativ rättsakt faktiskt gör det möjligt att återkräva det omtvistade stödet snabbare än om en tvistemålstalan väcks.
- 34 Unionsbestämmelserna kan enligt den tyska regeringen inte heller anses utgöra en rättslig grund som bemyndigar att en administrativ rättsakt antas. Det aktuella beslutet riktas nämligen mot den berörda medlemsstaten utan att fastställa hur det nationella återkravsförfarandet för stödet i fråga ska förlöpa. Artikel 14.3 i förordning nr 659/1999 innehåller inte heller några uppgifter rörande återkravsförfarandet. Den bestämmelsen och kommissionens beslut, såsom det som nu är i fråga, begränsar sig till att reglera förhållandet mellan kommissionen och den berörda medlemsstaten och hänvisar i övrigt till den nationella processrätten. Artikel 108.2 första stycket FEUF är dessutom inte

tillräckligt uttömmande för att ha direkt effekt i förhållande till enskilda och föreskriver att kommissionen först måste anta ett bindande beslut för att återkräva ett stöd som är oförenligt med den inre marknaden.

- 35 Den tyska regeringen har även hävdats att den frist som fastställts av kommissionen i ett beslut, såsom det som här är i fråga, ska tolkas som en frist för att inleda förfarandet och inte som en frist för verkställande. Den berörda medlemsstaten är inom denna frist endast skyldig att införa och genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att återkräva det aktuella stödet och för att återskapa de normala konkurrensvillkoren. Den tolkningen är, enligt den tyska regeringen, förenlig med ordalydelsen av artikel 14.3 första meningen i förordning nr 659/1999, vilken hänvisar till förfaranden enligt nationell lagstiftning. I förevarande fall har TBG vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att verkställa det aktuella beslutet före utgången av den frist som fastställts däri.

Domstolens bedömning

- 36 Det ska påpekas att även om parterna i sin argumentation hänvisar till situationer och omständigheter som hänför sig till tiden innan det aktuella beslutet antogs, avser kommissionens ansökan det faktum att beslutet inte har verkställts. Detta faktum är således föremålet för domstolens prövning.
- 37 I artikel 14.1 i förordning nr 659/1999 föreskrivs att vid negativa beslut i fall av olagligt stöd, ska kommissionen besluta att den berörda medlemsstaten ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva stödet från mottagaren. Kommissionen ska inte återkräva stödet om detta skulle stå i strid med en allmän princip i unionsrätten.
- 38 Återkravet ska, enligt artikel 14.3 första meningen i förordning nr 659/1999, verkställas utan dröjsmål och enligt den berörda medlemsstatens förfaranden enligt nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa kommissionens beslut. I det syftet ska de berörda medlemsstaterna enligt artikel 14.3 andra meningen i nämnda förordning vidta alla nödvändiga åtgärder som är tillgängliga i deras respektive rättssystem, inbegripet interimistiska åtgärder, utan att unionsrätten påverkas.
- 39 Även om artikelns ordalydelse återspeglar de krav som följer av effektivitetsprincipen (dom Scott och Kimberly Clark, C-210/09, EU:C:2010:294, punkt 20), framgår det också av bestämmelsen att den berörda medlemsstatens lagstiftning ska tillämpas, i syfte att verkställa återkravet, enligt principen om medlemsstatens processuella autonomi – om det inte finns unionsbestämmelser på området – och med iakttagande av de grundläggande rättigheterna, särskilt rätten till ett rättvist förfarande, inbegripet rätten till försvar. Det följer härav att unionsrätten inte kräver att den behöriga nationella myndigheten verkställer återkravet av ett olagligt stöd från mottagaren endast på grundval av kommissionens beslut om återkrav.
- 40 Den berörda medlemsstaten som är skyldig att återkräva ett stöd, vilket fastställts vara oförenligt med den inre marknaden får välja hur detta ska ske, förutsatt att de valda åtgärderna inte inverkar menligt på unionsrättens tillämplighet och verkan (dom Scott och Kimberly Clark, EU:C:2010:294, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 41 Vad gäller medlemsstaternas fria val av de medel som används för att återkräva ett sådant stöd, har domstolen preciserat att valfriheten är begränsad eftersom dessa medel inte får medföra att det i praktiken är omöjligt att verkställa det återkrav som föreskrivs i unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom Mediaset, C-69/13, EU:C:2014:71, punkt 34 och där angiven rättspraxis). Tillämpningen av nationella förfaranden är underställd villkoret – som återspeglar de krav som följer av effektivitetsprincipen och som slagits fast i domstolens praxis – att förfarandena gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa kommissionens beslut (dom kommissionen/Italien, C-243/10, EU:C:2012:182, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

- 42 De åtgärder som medlemsstaten vidtar ska kunna återskapa de normala konkurrensvillkor som snedvridits genom det olagliga stöd som enligt ett beslut från kommissionen ska återkrävas (dom Scott och Kimberly Clark, EU:C:2010:294, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 43 Frågan huruvida den berörda medlemsstaten således genom valet av medel har uppfyllt sin skyldighet att återkräva ett stöd som förklarats vara oförenligt med den inre marknaden, ska med hänsyn till effektivitetskravet bedömas från fall till fall utifrån de konkreta omständigheterna i det enskilda fallet.
- 44 I förevarande fall kan det konstateras att svaranden inte kan klandras för att den valde tysk civilrätt och att den väckte talan vid allmän domstol för att återkräva det omtvistade stödet. Det finns inte något i de handlingar som EU-domstolen förfogar över som på förhand kan utesluta att nationell rätt och allmänna domstolar används, med förbehåll för de konkreta omständigheterna kring svarandens tillämpning av nationell rätt och svarandens omsorg vid det faktiska återkrävandet av det omtvistade stödet.
- 45 I detta avseende påpekar EU-domstolen inledningsvis att den nationella domstolens prövning av den formella lagenligheten av ett verkställighetsbeslut, som har fattats för att återkräva ett olagligt statligt stöd, och av frågan huruvida beslutet eventuellt ska upphävas ska anses vara ett uttryck för principen om ett effektivt domstolsskydd, vilken enligt EU-domstolens fasta praxis utgör en allmän princip för unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom Scott och Kimberly Clark, EU:C:2010:294, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 46 Det kan även konstateras att svaranden aldrig har bestritt att den är skyldig att återkräva det omtvistade stödet och dessutom har vidtagit konkreta åtgärder i detta syfte.
- 47 Det kan emellertid konstateras att det omtvistade stödet, varken då kommissionens ansökan lämnades in eller vid den muntliga förhandlingen inför domstolen, hade återkrävts, eftersom stödbeloppet inte hade utgått från mottagandeföretaget.
- 48 Vad gäller möjligheten att rättfärdiga detta betydande dröjsmål har domstolen slagit fast att den enda grund som en medlemsstat kan åberopa till sitt försvar, vid en talan om fördragsbrott som kommissionen väckt med stöd av artikel 108.2 FEUF, är att det föreligger ett absolut hinder för verkställighet av det ifrågavarande beslutet (se dom kommissionen/Tyskland, 94/87, EU:C:1989:46, punkt 8, och dom kommissionen/Frankrike, C-441/06, EU:C:2007:616, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 49 Detta absoluta hinder för verkställighet kan även, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 92 i sitt förslag till avgörande, vara av rättslig karaktär, när det är en följd av avgöranden som meddelats av de nationella domstolarna, förutsatt att besluten är förenliga med unionsrätten.
- 50 I detta hänseende ska följande överväganden beaktas i förevarande mål.
- 51 Det ska för det första erinras om att när en medlemsstat möter svårigheter vid verkställandet av ett kommissionsbeslut om att ett stöd ska återkrävas, ska medlemsstaten enligt domstolens praxis låta kommissionen bedöma problemen genom att på ett motiverat sätt ansöka om att den frist som fastställts ska förlängas och genom att föreslå att beslutet ändras på lämpligt sätt, för att kommissionen ska kunna fatta ett väl underbyggt beslut. I en sådan situation är medlemsstaten och kommissionen skyldiga att, mot bakgrund av artikel 4.3 FEU, samarbeta lojalt med varandra för att övervinna dessa svårigheter (se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Tyskland, EU:C:1989:46, punkt 9, dom kommissionen/Italien, EU:C:2012:182, punkterna 41 och 42, och dom kommissionen/Grekland, C-263/12, EU:C:2013:673, punkt 32).

- 52 I förevarande fall är det utrett att svaranden inte har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga enligt domstolens praxis för att kommissionen ska kunna inleda ett samarbete med svaranden för att övervinna de svårigheter som kan uppkomma vid verkställandet av det aktuella beslutet och för att kommissionen ska kunna medverka till att finna en lämplig lösning. Förbundsrepubliken Tyskland har exempelvis inte låtit kommissionen bedöma de problem som rör återkravet av det omtvistade stödet inom den fastställda fristen och inte heller ansökt hos kommissionen om att fristen ska förlängas.
- 53 Förbundsrepubliken Tyskland har, för det andra – i syfte att motivera varför det omtvistade stödet inte hade återkrävts när kommissionens ansökan lämnades in, eller vid den muntliga förhandlingen vid domstolen – hävdade att det ankommer på TBG, såsom det offentliga organ som hade beviljat stödet, att vidta de nödvändiga åtgärderna för att återkräva nämnda stöd. Förbundsrepubliken Tyskland har vidare gjort gällande att enligt den tyska rättsordningen kan ett stöd som beviljats på grundval av civilrättsliga bestämmelser endast återkrävas enligt de förfaranden som anges i civilrätten.
- 54 Det ska i detta hänseende understrykas att det inte endast var TBG som var skyldig att återkräva det omtvistade stödet, utan alla offentliga myndigheter i medlemsstaten, var och en inom sitt behörighetsområde.
- 55 Vad gäller kommissionens argument om den tyska rättsordningen, ska det påpekas att Förbundsrepubliken Tyskland inte har gjort gällande att den vidtagna åtgärden var den enda möjliga för att återkräva det omtvistade stödet och att andra medel som möjliggjorde ett återkrav inom den frist som fastställts i artikel 3.2 i det aktuella beslutet inte fanns att tillgå. Om det skulle visa sig att de civilrättsliga bestämmelserna inte gör det möjligt att säkerställa att det omtvistade stödet faktiskt återkrävs, kan det under omständigheterna i det enskilda fallet vara nödvändigt att underlåta att tillämpa en nationell bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Frankrike, C-232/05, EU:C:2006:651, punkt 53), och vidta andra åtgärder, eftersom sådana åtgärder inte kan uteslutas på grund av skäl som är hänförliga till den nationella rättsordningen.
- 56 Det ska slutligen påpekas att artikel 4.3 FEU, enligt EU-domstolens praxis rörande tillämpningen av unionens regler om statligt stöd, även ålägger de nationella domstolarna en skyldighet att samarbeta lojalt med kommissionen och unionsdomstolarna. Inom ramen för detta samarbete ska de nationella domstolarna vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som följer av unionsrätten och de ska avstå från varje åtgärd som kan äventyra fullgörandet av de mål som eftersträvas med fördraget (se, för ett liknande resonemang, dom Mediaset, EU:C:2014:71, punkt 29 och där angiven rättspraxis).
- 57 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 91 i sitt förslag till avgörande är de krav som domstolen fastställt i domarna Zuckerfabrik Süderdithmarschen och Zuckerfabrik Soest (C-143/88 och C-92/89, EU:C:1991:65) samt Atlanta Fruchthandelsgesellschaft m.fl. (I) (C-465/93, EU:C:1995:369) även tillämpliga i mål där det har framställts yrkande om vilandeförklaring av ett nationellt återkravsförfarande avseende ett stöd som kommissionen har beslutat ska återkrävas.
- 58 I förevarande fall har de krav som fastställts genom denna rättspraxis inte iakttagits, vilket Bundesgerichtshofs beslut av den 13 september 2012 om upphävande de två senaste besluten om vilandeförklaring av återkravsförfarandet från Landgericht Mühlhausen och Thüringer Oberlandesgericht vittnar om. Bundesgerichtshof fann nämligen att dessa två domstolar inte hade bedömt de kriterier som fastsällts i EU-domstolens praxis på ett riktigt sätt.
- 59 Mot bakgrund av omständigheterna i förevarande mål och det ovan anförda konstaterar domstolen att dröjsmålet rörande det aktuella beslutets verkställande inte kan rättfärdigas. Förbundsrepubliken Tyskland har inte styrkt att den på grund av ett absolut rättsligt hinder inte kunde vidta lämpliga åtgärder för att ge beslutet full verkan.

- 60 Det ska noteras att artikel 288 FEUF, som kommissionen också har grundat sin talan på, är en allmän bestämmelse, medan statligt stöd särskilt regleras i artikel 108 FEUF och i förordning nr 659/1999 om tillämpningsföreskrifter för den artikeln. Det finns därför ingen anledning att även fastställa ett fördragsbrott med avseende på artikel 288 FEUF. Detsamma gäller effektivitetsprincipen som följer av artikel 14 i förordningen.
- 61 Domstolen finner således att Förbundsrepubliken Tyskland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 108.2 FEUF, artikel 14.3 i förordning nr 659/1999 och artiklarna 1–3 i det aktuella beslutet, genom att inte ha vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att från mottagaren återkräva det omtvistade stöd som avses i det beslutet.

Rättegångskostnader

- 62 Enligt artikel 138.1 i domstolens rättegångsregler ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Förbundsrepubliken Tyskland ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom Förbundsrepubliken Tyskland har tappat målet, ska kommissionens yrkande bifallas.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

- 1) **Förbundsrepubliken Tyskland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 108.2 FEUF, artikel 14.3 i rådets förordning nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel [108 FEUF] och artiklarna 1–3 i kommissionens beslut 2011/471/EU av den 14 december 2010 om det statliga stöd C 38/05 (f.d. NN 52/04) som Tyskland har beviljat Biria-koncernen, genom att inte ha vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att från mottagaren återkräva det statliga stöd som avses i det beslutet.**
- 2) **Förbundsrepubliken Tyskland ska ersätta rättegångskostnaderna.**

Underskrifter